

*Н. В. Мединська,
к. е. н., доцент, в. о. завідувача кафедри земельного кадастру,
Національний університет біоресурсів та природокористування України, м. Київ
ORCID ID: 0000-0003-2573-0205*

DOI: 10.32702/2306-6806.2022.2.97

ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА, ТИПИ, ІЄРАРХІЯ

*N. Medynska,
PhD in Economics, Associate Professor, Acting Manager of the Department of Land Cadastre,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv*

ECONOMIC MECHANISM OF NATURE MANAGEMENT IN THE CONTEXT
OF DECENTRALIZATION: ESSENTIAL CHARACTERISTICS, TYPES, HIERARCHY

У статті обґрунтовується необхідність формування економічного механізму природокористування з врахуванням структурних зрушень у національній економіці, наслідків поглиблення децентралізаційних процесів, причин загострення екзогенних ризиків, пріоритетів розбудови планетарної системи боротьби з глобальним потеплінням. Встановлено, що сучасний економічний механізм природокористування являє собою логічно упорядковану сукупність методів, способів, інструментів та важелів бюджетно-податкового, фінансово-кредитного та дозвільного регулювання процесів господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу та охорони навколишнього природного середовища. Обґрунтовано, що узаконені методи, інструменти та важелі рентного та екологічного регулювання спеціального природокористування і охорони довкілля виконують переважно фіскальну функцію, що не закладає належних стимулів щодо розширення масштабів ресурсозбереження та культивує споживацький тип використання природної сировини. Дослідження показали, що за 1999—2021 роки у динаміці реальних надходжень рентної плати за спеціальне використання природних ресурсів до Зведеного бюджету України не спостерігається висхідного тренду, що зумовлено нееквівалентним вилученням природно-ресурсної ренти та уповільненою реакцією вітчизняних регуляторних органів на глобальні цінові тренди на світовому ринку окремих видів природної сировини. Встановлено, що в умовах наявності значних інституціональних розривів між передовою іноземною та вітчизняною регуляторною архітектонікою впливу на природокористувачів необхідним є формування економічного механізму природокористування випереджального типу, який передбачає максимально прискорені темпи модернізації набору методів, інструментів та важелів бюджетно-податкового, фінансово-кредитного та дозвільного регулювання з метою підвищення результативності залучення природної складової національного багатства у відтворювальний процес. Доведено, що формування економічного механізму природокористування випереджального типу має відбуватися на основі дотримання принципу ієрархічності, що дасть можливість забезпечити взаємоповнюваність та цілісність регуляторних підойм і усунути конфлікт інтересів як на рівні контролюючих органів, так і на рівні суб'єктів природо-господарської та природоохоронної діяльності публічного сектора.

The article substantiates the need to form an economic mechanism for environmental management, taking into account structural changes in the national economy, the consequences of deepening decentralization processes, the reasons for the aggravation of exogenous risks, and the priorities for developing a planetary system

to combat global warming. It is established that the modern economic mechanism of nature management is a logically ordered set of methods, methods, tools and levers of budget-tax, financial-credit and licensing regulation of the processes of economic development of natural resource potential and environmental protection. It is proved that the legalized methods, tools and levers of rent and environmental regulation of special nature management and environmental protection perform mainly a fiscal function, which does not provide proper incentives to expand the scale of resource conservation and cultivates the consumer type of use of natural raw materials. Studies have shown that in 1999—2021, there is no upward trend in the dynamics of real rent receipts for special use of natural resources to the consolidated budget of Ukraine, which is due to the non-equivalent withdrawal of natural resource rent and the slow reaction of domestic regulatory authorities to global price trends in the world market of certain types of natural raw materials. It is established that in the conditions of significant institutional gaps between the advanced foreign and domestic regulatory architectonics of influence on nature users, it is necessary to form an economic mechanism of nature management of an advanced type. This mechanism provides for the most accelerated pace of modernization of a set of methods, tools and levers of fiscal, financial and credit and licensing regulation in order to increase the effectiveness of attracting the natural component of national wealth in the reproduction process. It is proved that the formation of an economic mechanism for environmental management of the advanced type should take place on the basis of compliance with the principle of hierarchy, which will make it possible to ensure complementarity and integrity of regulatory approaches and eliminate conflicts of interest both at the level of regulatory authorities and at the level of subjects of natural economic and environmental activities in the public sector.

Ключові слова: економічний механізм природокористування, випереджальний тип, регулювання, рентна плата, бюджет, конфлікт інтересів.

Key words: economic mechanism of nature management, advanced type, regulation, rent, budget, conflict of interest.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У умовах поглиблення децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування важливого значення набуває модернізація системи управління природними ресурсами, щоб об'єднані територіальні громади (ОТГ) мали можливість диверсифікувати форми та методи господарського освоєння наявних на підзвітних територіях природних активів з метою підвищення дієвості їх впливу на темпи соціально-економічного піднесення. Водночас таке освоєння має супроводжуватися дотриманням вимог вітчизняного природоохоронного законодавства та тих вимог, які висуваються міжнародними природоохоронними конвенціями, передусім в частині боротьби з глобальним потеплінням. Також мають бути розроблені набори обмежувальних та стимулюючих підойм, які даватимуть змогу забезпечувати ощадливе та збалансоване природокористування і упереджуватимуть прояви негативного і шкідливого впливу на довкілля. Такі підойми дадуть найбільш позитивний кумулятивний ефект за умови поєднання у певну логічно упорядковану сукупність. Такою логічно упорядкованою сукупністю виступає економічний механізм природокористування, що в умовах поглиблення децентралізації влади, має отримати оновлення не лише на загальнонаціональному, але і на місцевому рівнях. Формування такого механізму має базуватися на необхідності логічної ув'язки загальнонаціонального та місцевого рівнів господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу та охорони навколишнього природного середовища, що повинно отримати відображення у специфікації методів, інструментів та важелів регуляторного впливу на природокористувачів. Також при детермінації набору регуляторів необхідно враховувати екзогенні та ен-

догенні макроекономічні фактори, що дасть змогу сформувати такий тип економічного механізму природокористування, який найбільшою мірою відповідатиме природно-ресурсним та природоохоронним викликам розвитку країни в цілому та окремих ОТГ.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Розкриття сутності та проблематика формування економічного механізму природокористування на різних таксономічних рівнях розглядаються у працях вітчизняних вчених І. Андрощук, О. Веклич, В. Голяна, Т. Миклуша та інших [1—4; 6]. Зокрема, В. Голян та І. Андрощук розглядають економічний механізм природокористування як систему методів, способів, інструментів та прийомів стягнення державою плати за спеціальне використання природних ресурсів і забруднення навколишнього природного середовища, а також розподілу акумульованих таким чином коштів на природоохоронні та природовідтворювальні заходи; залучення інвестицій в охорону довкілля та розширене відтворення природно-ресурсного потенціалу через використання іпотечно-заставних операцій та інших відносин на ринку позикового капіталу; використання інструментів стимулювання стосовно економії природної сировини та обмеження негативного впливу на навколишнє природне середовище; формування ринку природної сировини та продажу прав на забруднення; розробки та реалізації програм природоохоронного спрямування та ресурсозбереження; впровадження екологічного страхування в господарську діяльність природокористувачів [3, с. 167]. Водночас вказані автори не виокремлюють особливості та специфіку формування економічного механізму природокористування на місцевому рівні з врахуванням наслідків розширення повноважень та отримання додаткових фінансових ресурсів ОТГ на про-

цеси децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування.

О. Веклич магістральним елементом економічного механізму природокористування розглядає економічний механізм екологічного регулювання [1] та фінансове забезпечення природоохоронної діяльності [2], що не дозволяє повною мірою врахувати всю специфікацію методів та інструментів регуляторного впливу на природокористувачів, оскільки увага зосереджується на регуляторах, які спрямовані на обмеження негативно-го впливу на навколишнє природне середовище.

Т. Миклуш виокремлює особливості формування економічного механізму природокористування на регіональному рівні на основі врахування природно-ресурсних та виробничо-технічних передумов соціально-економічного розвитку територіальних утворень, акцентуючи увагу на методах та інструментах інвестиційного забезпечення процесів модернізації об'єктів природно-господарської та природоохоронної інфраструктури [4]. Але не повною мірою прослідковується бачення автора стосовно порядку імплементації методів, інструментів та важелів фінансово-кредитного та бюджетно-податкового регулювання діяльності природокористувачів на рівні ОТГ, що дало б можливість розширити базу наповнення бюджетів місцевого самоврядування та покращити результативність фінансування природоохоронних проєктів.

В окремих наукових працях основна увага акцентується на такій складовій економічного механізму природокористування як стимулювання комплексного використання природної сировини та відходів виробництва як важливої передумови виробництва твердого біологічного палива [6]. Але не здійснено ув'язки між інституціональним середовищем формування набору методів стимулювання раціонального використання матеріально-речової субстанції та можливістю інституціоналізації фінансових стимулів на рівні ОТГ, що не дає повною мірою сформувати інструментарій еквівалентного перерозподілу між бюджетами різного таксономічного рівня природно-ресурсних платежів і таким чином наповнити спеціальні фонди відтворення навколишнього природного середовища.

Більше того, не варто використовувати традиційні лекала як для формування економічного механізму природокористування на загальнонаціональному рівні, так і на рівні ОТГ, оскільки спектр чинників впливу значно різниться. Тому розроблення авторських підходів до формування та вибору типу економічного механізму природокористування на різних ієрархічних рівнях є важливим завданням економіки природокористування та охорони навколишнього середовища.

ЦІЛІ СТАТТІ

Метою статті є розкриття сутності та обґрунтування типу економічного механізму природокористування з врахуванням особливостей його формування на різних таксономічних рівнях, що дасть можливість врахувати наслідки поглиблення децентралізації та вимоги глобальної природоохоронної архітекτονіки.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

В умовах турбулентності глобального економічного простору та національного господарства формування економічного механізму природокористування ускладнюється у зв'язку з необхідністю врахування цілого пучка чинників та інститутів, які визначають темпи, пропорції та масштаби господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу та охорони навколишнього природного середовища. Певний детермінуючий вплив на набір методів, інструментів та важелів економічного механізму природокористування здійснюють структурні зрушення в господарському комплексі України.

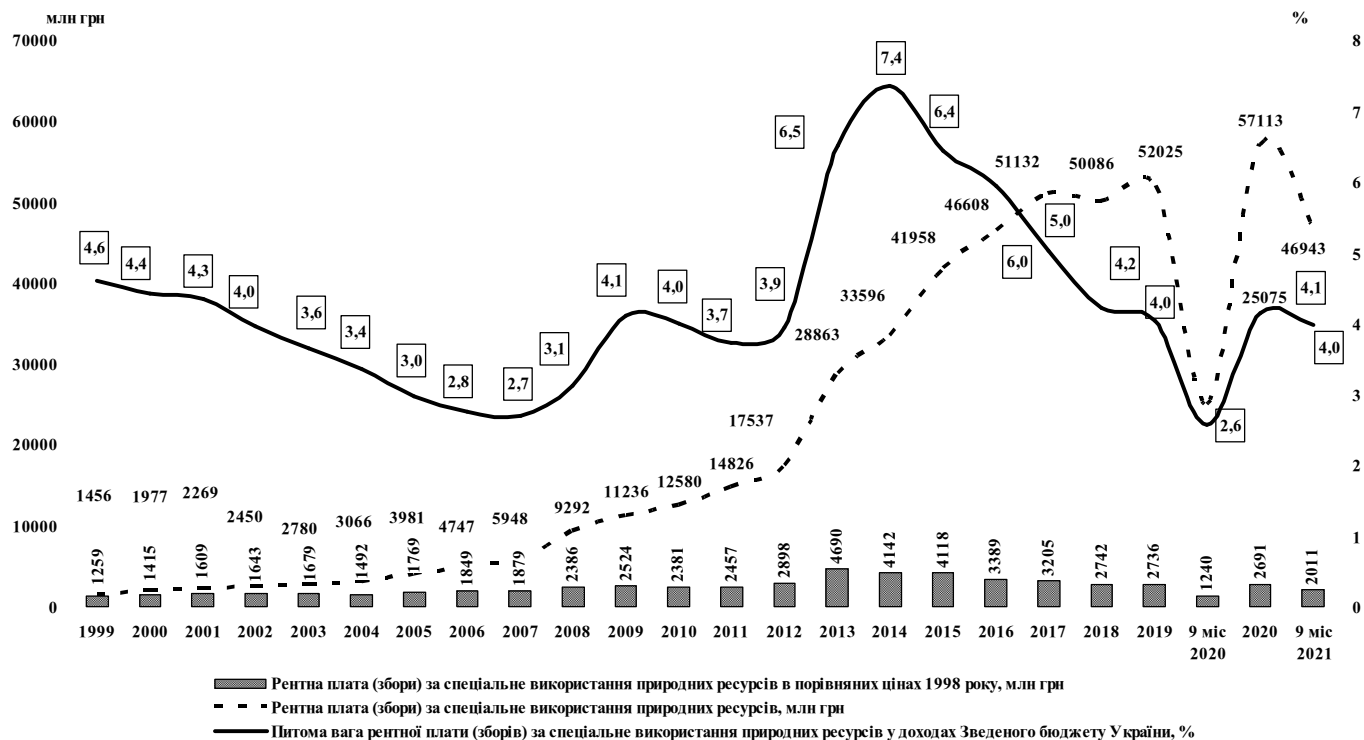
Структурні зрушення в національній економіці, які мають місце в останні тридцять років, характеризуються посиленням техногенного та антропогенного впливу на природні ландшафти. Скорочення потужностей у високотехнологічних галузях супроводжується нарощенням обсягів виробництва у галузях, які функціонують на основі використання природної сировини. Такими галузями виступають: гірничо-металургійний комплекс, що працює на основі переробки продукції видобувних галузей, і його діяльність супроводжується утворенням значної маси відходів; агропромисловий комплекс, структуроутворюючою ланкою котрого виступає рослинницька галузь, яка передбачає використання значних площ сільськогосподарських земель, зокрема для вирощування гумусовибагливих культур (соняшник, кукурудза); теплова електроенергетика, яка функціонує на основі спалення значного обсягу паливних ресурсів і здійснення значних обсягів викидів та скидів шкідливих речовин в атмосферне повітря та у природні водні джерела. Всі ці тренди структурних зрушень, а також необхідність стимулювання результативнішого використання відновних джерел виробництва енергії мають виступити вагомими детермінантами інституціоналізації додаткових методів та інструментів впливу на природокористувачів. Все це має бути враховано при формуванні базових елементів економічного механізму природокористування як на загальнонаціональному, так і на місцевому рівнях.

Для обґрунтування перспективних напрямів вибору найбільш адекватного нинішнім реаліям типу економічного механізму природокористування зупинимось на його сутнісній характеристиці. На основі проведених досліджень встановлено, що економічний механізм природокористування являє собою логічно упорядковану сукупність методів, способів, інструментів та важелів бюджетно-податкового, фінансово-кредитного та дозвільного регулювання процесів господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу, зокрема розвідки, видобутку, переробки та утилізації природної сировини, та охорони навколишнього природного середовища, в тому числі обмеження шкідливих і небезпечних викидів та скидів, а також розміщення відходів.

Ускладненість формування наближеного до передових іноземних зразків ефективного регуляторного впливу на природокористувачів економічного механізму природокористування полягає в тому, що нинішній економічний механізм в Україні характеризується численними інституціональними розривами та інституціональними пастками у зв'язку з тим, що не сформована необхідна система противаг між регуляторними природоохоронними органами, що призводить до конфлікту інтересів і не забезпечує належного контролю за процесами використання природних ресурсів та охороною довкілля.

Найбільш складною проблемою формування сучасного економічного механізму природокористування в умовах масштабних інституціональних трансформацій у національному господарстві є те, що інституціоналізовані важелі рентного регулювання процесів господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу виконують суто фіскальну функцію, що не закладає належних стимулів щодо ресурсозбереження та культивує споживацький тип природокористування.

За період 1999—2021 років номінальні надходження рентної плати за спеціальне використання природних ресурсів (спеціальне використання водних та лісових ресурсів, інших природних ресурсів, користування надрами; до 2015 року до загальної суми рентної плати також включалась і плата за землю) до Зведеного бюджету України в цілому зростали (рис. 1). Чітко виражений висхідний тренд спостерігався у 2012—2017 роках. Деяке просідання надходжень природно-ресурсної ренти до публічних бюджетів мало місце у 2018 році, однак у 2019 та 2020 роках знову мала місце зростаюча тен-

Рис. 1. Надходження рентної плати за спеціальне використання природних ресурсів до Зведеного бюджету України

Джерело: розраховано за даними Державної казначейської служби України.

денція. Як правило основними чинниками такого зростання були кількісні фактори, а саме: індексація нормативів рентної плати за спеціальне використання природних ресурсів внаслідок розкручування інфляційно-девальваційної спіралі. Саме механічне збільшення рентних платежів за одиницю природного ресурсу, а не нарощення обсягів залучення природної складової національного багатства у відтворювальний процес зумовило зростання надходжень до державного та місцевих бюджетів.

Це яскраво ілюструє видобуток природного газу та нафти. Зокрема, обсяги видобутку природного газу так і не подолали межу в 21,2 млрд куб. м, а видобуток нафти взагалі порівняно з 2003 роком зменшився втричі. У динаміці надходжень рентної плати за спеціальне використання природних ресурсів у порівнянних цінах 1998 року до Зведеного бюджету України найвище значення спостерігалось у 2013 році, що пояснюється реальним зростанням в національній економіці, а це відповідно зумовило збільшення обсягів спеціального використання природних ресурсів. За період 1999—2021 роки не спостерігається чітко вираженого тренду в динаміці питомої ваги рентної плати (зборів) за спеціальне використання природних ресурсів у доходах Зведеного бюджету України. Якщо у 1999 році вона становила 4,6%, у 2008 році — 3,1%, у 2013 році — 6,5%, у 2018 році — 4,2%, то у 2020 році — 4,1%.

Тобто в цілому питома вага природно-ресурсної ренти в загальних доходах публічних бюджетів в останні роки знижується, що зумовлено неадекватною ідентифікацією реальної бази адміністрування рентної плати за спеціальне використання природних ресурсів. Відносно високе значення питомої ваги рентної плати в доходах Зведеного бюджету України спостерігалось у 2014 році — 7,4%. Це пов'язано з тим, що внаслідок загострення політичної нестабільності зменшились надходження прямих податків з результатів господарської діяльності підприємств, установ та організацій, а також інших видів податків.

Ще однією прикметною рисою недостатньої інституціональної сформованості економічного механізму природокористування є те, що природно-ресурсна рен-

та та екологічний податок майже в повному обсязі в останні роки надходять до загальних фондів бюджетів різного таксономічного рівня, що не забезпечує їх цільову спрямованість, тобто вони не прив'язані до фінансування пріоритетів відновлення окремих складових природно-ресурсного потенціалу, реінжинірингу освоєних родовищ, покращення якості навколишнього природного середовища. Це є однією з основних причин того, що розвідка корисних копалин проводиться надмірно уповільненими темпами на незначних територіях, що є однією з причин того, що не забезпечується експлуатація нових родовищ, передусім вуглеводневої сировини.

Нерозвиненою є також фінансово-кредитна складова економічного механізму природокористування. Надзвичайно мляво проходять процеси банківського та небанківського кредитування процесів екологізації виробничо-господарської діяльності. За таких умов можна констатувати незадовільний рівень результативності функціонування економічного механізму природокористування і тому виникає необхідність його трансформації у відповідності з глобальними та національними природоохоронними викликами.

Виходячи з наведеного, можна стверджувати про важливість трансформації економічного механізму природокористування, щоб усунути вище приведені "вузькі місця" в бюджетно-податковому та фінансово-кредитному регулюванні використання природних ресурсів та охорони довкілля. За таких умов особливо актуальним є вибір типу економічного механізму природокористування, щоб прискореними темпами імплементувати передову практику екологізації виробничо-технічних та організаційно-економічних відносин. Питання полягає у тому, який тип економічного механізму природокористування обрати: наздоганяючий чи випереджальний. Це питання вже ставилося на початку 2000-х років, коли почали спостерігатися прояви макроекономічної стабілізації, а потім і економічного зростання. Попит на природну сировину зростає і її більші обсяги поступали на переробку. І тоді вже виникла необхідність у застосуванні методів та інструментів стимулювання процесів ресурсозбереження та енергоефективного використання вторинної природ-

ної сировини, зокрема для виробництва твердого та газоподібного біологічного палива.

Виходячи з критичного аналізу літературних джерел та передового іноземного досвіду, можна констатувати, що сутність наздоганяючого механізму природокористування полягає в тому, що сучасні форми, методи та інструменти регуляторного впливу на природокористувачів в його структуру умонтовуються поступово, щоб з часом усунути інституціональні розриви з передовими зразками макроекономічного регулювання природокористування і покращувати ефективність природо-експлуатаційної та природоохоронної діяльності. Доцільність формування такого типу економічного механізму природокористування була б виправданою в кінці 90-х та на початку 2000-х років, коли публічний характер природно-ресурсних відносин не корелював з прискореними темпами умонтування ринкових інститутів в систему економічних відносин.

Вирішальною передумовою формування економічного механізму природокористування наздоганяючого типу є розроблення системи планування раціонального використання природних ресурсів через відпрацювання інструментарію встановлення адекватних реальній вартості природного ресурсу ставок рентної плати, адекватних розміру понесеної шкоди ставок екологічного податку за викиди і скиди забруднюючих речовин, а також розміщення відходів. Система планування раціонального використання природних ресурсів та охорони довкілля має також включати чітку специфікацію лімітів використання окремих видів природної сировини, лімітів викидів, скидів та розміщення відходів; перелік кадастрів природних ресурсів; систему моніторингу запасів природної сировини та техногенного й антропогенного впливу на довкілля [3, с. 173].

На противагу наздоганяючому типу побудова випереджального економічного механізму природокористування має базуватися на припущенні про те, що необхідно максимальною мірою впроваджувати найкращі з точки зору вирішення існуючих проблем природокористування регуляторні важелі та інструменти, щоб на порядок підвищити результативність залучення природної складової національного багатства у відтворувальний процес та збільшити частку валової доданої вартості у структурі ВВП, яка створюється у природно-ресурсному секторі національного господарства. Таким чином стане можливим усунення такої інституціональної колізії як часова відірваність між впровадженням атрибутів ринкової економіки в систему товарно-грошових відносин в цілому та систему господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу і охорони навколишнього природного середовища.

Виходячи з попередніх досліджень, можна констатувати, що першим кроком в трансформації вітчизняного економічного механізму природокористування і формуванні його випереджального типу має бути дотримання принципу ієрархічності. Тобто економічний механізм природокористування необхідно формувати на різних таксономічних рівнях, щоб забезпечити взаємодоповнюваність та цілісність регуляторних підойм і усунути тим самим конфлікт інтересів як на рівні контролюючих органів, так і на рівні суб'єктів природо-господарської та природоохоронної діяльності. В цьому контексті заслугове підхід Т. Миклуша, згідно з яким економічний механізм природокористування необхідно формувати на загальнодержавному, муніципальному та внутрішньо-фірмовому рівнях [4, с. 56—58]. В умовах поглиблення децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування саме формування збалансованого економічного механізму природокористування на муніципальному рівні (на рівні ОТГ) дасть можливість акумулювати кошти бюджетів місцевого самоврядування, приватного бізнесу та іноземних інвесторів для фінансування проектів раціоналізації використання

природних ресурсів та екологізації виробничо-господарської діяльності.

Основними методами економічного механізму природокористування випереджального типу на загальнодержавному рівні мають виступати: оподаткування використання природних ресурсів (стягнення рентної плати за спеціальне використання природних ресурсів) та викидів і скидів шкідливих речовин та розміщення відходів (стягнення екологічного податку); міжбюджетний розподіл природно-ресурсної ренти, екологічного податку та штрафів за порушення природоохоронного законодавства; банківське та небанківське кредитування природоохоронних та природо-експлуатаційних проектів; бюджетне фінансування процесів дослідження запасів природної сировини та моніторингу, обліку і кадастру природних ресурсів та забруднення довкілля; співфінансування проектів освоєння родовищ корисних копалин в рамках угод про розподіл продукції та інших угод публічно-приватного партнерства; дотування та цільове бюджетне фінансування процесів ресурсозбереження та енергозаміщення; капітальне та фінансове інвестування природо-експлуатаційної та природоохоронної діяльності; стимулювання ощадливого та збалансованого природокористування, а також утилізації вторинної природної сировини; програмування, планування і прогнозування запасів природної сировини та потенціалу екосистемних послуг, які продукуються природними біогеоценозами.

Лише за умови, коли методи та інструменти регуляторного впливу на природокористувачів у частині податкового регулювання, бюджетної підтримки, кредитування та різностороннього стимулювання будуть охоплювати процеси використання природної сировини як фізичного тіла, її первинну переробку, використання несировинних користностей природних ресурсів, виробництво різних видів біологічного палива, можна говорити про високий рівень адаптованості існуючого економічного механізму природокористування випереджального типу до реальних умов господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу та охорони довкілля.

На муніципальному рівні (рівні ОТГ) економічний механізм природокористування випереджального типу має охоплювати застосування системи виплат та компенсацій за рахунок коштів місцевих бюджетів для реалізації програм господарського освоєння місцевої природної сировини та використання вживаної природної сировини з метою створення ресурсної бази для виробництва різноманітних видів біологічного палива; диференціацію фіскальних підойм за земельні трансакції, виходячи з того, що землі сільськогосподарського призначення державної власності поза межами населених пунктів у 2021 році передані у власність об'єднаних територіальних громад (ОТГ). Тобто зміна власнісного статусу земель сільськогосподарського призначення поза межами населених пунктів [5] створює колосальний територіальний простір для формування потужного комунального сектора у природокористуванні.

Враховуючи те, що процес господарського освоєння природних ресурсів відбувається на рівні суб'єкта господарювання і суб'єкти господарювання виступають основними забруднювачами довкілля, формування економічного механізму природокористування на внутрішньо-фірмовому рівні (на рівні суб'єкта господарювання) є необхідною умовою, з однієї сторони, підвищення ефективності переробки природної сировини та утилізації вживаної сировини, а з іншої — мінімізації шкідливих викидів та скидів забруднюючих речовин у довкілля, а також розміщення відходів згідно з встановленими стандартами та регламентами. Тому основними методами економічного механізму природокористування на внутрішньо-фірмовому рівні виступають: планування, нормування, лімітування та про-

ектування. Досвід показує, що випереджальний економічний механізм природокористування буде повноцінним у тому випадку, коли отримає необхідне інституціональне підґрунтя на рівні суб'єкта господарювання, де йде безпосереднє залучення матеріально-речової субстанції природного ресурсу у відтворювальний процес.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Дослідження показали, що внаслідок уповільненого проведення інституціональних перетворень у природно-ресурсному секторі національного господарства у попередні роки, виникла необхідність у формуванні економічного механізму природокористування випереджального типу на загальнонаціональному, муніципальному (рівень ОТГ) та внутрішньо-фірмовому рівні. Особливої уваги потребує формування економічного механізму природокористування випереджального типу на рівні ОТГ з огляду на те, що саме на місцевий рівень перенесено широкий спектр повноважень, у тому числі і в частині господарського освоєння природно-ресурсного потенціалу та фінансування природоохоронної діяльності. Органи місцевого самоврядування внаслідок бюджетно-фіскальної децентралізації отримали додаткові фінансові ресурси, частина котрих може бути спрямована на реалізацію проектів раціоналізації природокористування, в тому числі і проектів по ресурсозбереженню та енергоефективності.

Базовою інституціональною передумовою формування економічного механізму природокористування випереджального типу має стати злагоджена робота вищої виконавчої гілки влади та законодавчого органу влади, зокрема профільного комітету українського парламенту, щоб забезпечити ієрархічну спорідненість економічного механізму природокористування на всіх перерахованих таксономічних рівнях і регулятори макроекономічного рівня отримували необхідне доповнення та конкретизацію на муніципальному та локальному рівнях. За таких умов стане можливим поєднання інструментів стимулюючого та карального спрямування, що орієнтуватиме суб'єкти природо-господарської та природоохоронної діяльності до ощадливішого використання складових природно-ресурсного потенціалу та зменшення рівня негативного впливу на довкілля.

Література:

1. Веклич О.О. Сучасний стан та ефективність економічного механізму екологічного регулювання. *Економіка України*. 2003. № 10. С. 62—70.
2. Веклич О.О. Сучасні тенденції фінансового забезпечення природоохоронної діяльності в Україні. *Фінанси України*. 2009. № 11. С. 20—34.
3. Голян В.А., Андрощук І.І. Економічний механізм природокористування: рентна плата за спеціальне використання природних ресурсів. *Бізнес Інформ*. 2017. № 9. С. 166—174.
4. Миклуш Т.С. Економічний механізм комплексного природокористування у Карпатському регіоні: методи та інструменти інвестиційного забезпечення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 16. С. 52—60.
5. Krasnova Yuliia, Golovko Liudmyla, Hunko Liudmyla, Medynska Nataliia, Sandeep Kumar. (2022). An assessment of the legal framework governing land ownership is evolving in Ukraine. *Materialstoday: proceedings*. Vol. 49. Part 8. Pp. 3619—3623. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214785321055978#>
6. Shubalyi O., Kosinskyi P. & Golyan V. (2020). Economic stimulation of the development of agriculture in Ukraine due to integrated use of natural resources and waste. *Bulg. J. Agric. Sci.*, 26 (2). 323—331. URL: <https://www.agrojournal.org/26/02—08.html>

References:

1. Veklych, O.O. (2003), "The current state and effectiveness of the economic mechanism of environmental regulation", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 10, pp. 62—70.
2. Veklych, O.O. (2009), "Modern trends of financial support of nature protection activities in Ukraine", *Finansy Ukrainy*, vol. 11, pp. 20—34.
3. Holian, V.A. and Androschuk, I.I. (2017), "Economic mechanism of nature management: rent for special use of natural resources", *Biznes Inform*, vol. 9, pp. 166—174.
4. Karpuk, A. Myklush, T. and Dzyubenko, O. (2018), "Organizational and economic support for integrated nature management at the municipal level: investment and fiscal aspects", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 9, pp. 11—18.
5. Krasnova, Y. Golovko, L. Hunko, L. Medynska, N. and Sandeep, K. (2022), "An assessment of the legal framework governing land ownership is evolving in Ukraine", *Materialstoday: proceedings*, vol. 49, no. 8, pp. 3619—3623, available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2214785321055978#> (Accessed 25 Jan 2022).
6. Shubalyi, O. Kosinskyi, P. and Golyan, V. (2020), "Economic stimulation of the development of agriculture in Ukraine due to integrated use of natural resources and waste", *Bulg. J. Agric. Sci.*, vol. 26 (2), pp. 323—331, available at: <https://www.agrojournal.org/26/02-08.html> (Accessed 25 Jan 2022).

Стаття надійшла до редакції 27.01.2022 р.

АГРОСВІТ
www.agrosvit.info
Передплатний індекс: 23847

АГРОСВІТ
Науково-практичний журнал

ISSN 2386-6792
P772302-6192021

Виходить 24 рази на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292